NAŠE ŘEČ

ROČNÍK XI. ČÍSLO 6.

V. MACHEK:

KALINA.

Čtenáři tohoto časopisu znají snad všichni naši kalinu. Je to keř dosti mohutný, s trsy bílých květů, z nichž pak vyrostou červené bobule. Rostlinopisy[1]) o ní praví, že roste v křovištích a na pokraji lesů. Vědecky se jmenuje Viburnum opulus. Její jméno je poctivě české a slovanské, úplně stejné ve všech slovanských jazycích. Ale bohužel neznamená *kalina* vždy totéž. Česká, polská, ruská a bulharská *kalina* je zpravidla Vib. opulus, ale sem tam znamená někdy příbuzný bez (Sambucus) nebo ptačí zob (Ligustrum), tak v srbocharv. (vedle významu Viburnum).[2])

Ale tato významová nepřesnost nám nemusí dělati mnoho starostí. Nemůže býti, trvám, sporu o tom, že *kalina* bylo původně Viburnum opulus. Je velmi snadné splésti s kalinou dosti podobný bez anebo ptačí zob, neboť botanické znalosti nejsou a nikdy nebyly tak silné a trvalé, aby zabránily žalostnému matení jmen. Snad jenom jména stromů se zachovávají věrně. Naproti tomu jména zvířat se téměř nematou.

Výkladů toho jména najdeme v etymologickém slovníku Bernekrově několik. Musíme je zde uvésti spolu s důvody, o něž se opírají. Nejrozšířenější je ten výklad, že patří k německému názvu černého bezu *Holunder;* mělo by s ním ovšem společný jen kořen *(hol-* by odpovídalo našemu *kal-),* o němž dále zase nevíme nic. Sám Berneker však o tomto výkladu pochybuje, a také ostatní vykladatelé se vyslovují dosti opatrně. Znamenitý polský vykladač rostlinných jmen botanik Rostafiński myslil, že jméno souvisí se slovesem *kaliti* (rozpáliti d o č e r v e n a nějaký kov), maje

---

[1]) Na př. Polívka, Názorná květena zemí koruny české III, 340.

[2]) Staročeské slovníky mylně překládají *kalina* = *labrusca;* to je p l a n á r é v a (Gebauer, Slov. stč. s. v.).

při tom na mysli červenou barvu plodů. Proti tomu Berneker správně namítl, že *kaliti* znamená jen ‚utvrditi'. Sám pak se domnívá, že *kalina* pochází od slova *kal*. Míní, že sl. *kalina* původně znamenalo b e z, jehož bobule jsou č e r n é, a že k tomu by se význam slova *kal* (co je kalné, temné, černé) dobře hodil. Ale celá domněnka naráží na tu překážku, že slovanské jazyky nikterak neztotožňují kalinu s bezem kromě jediné srbochorvátštiny. Ještě jinak si to vykládal náš starý Presl: »Jméno své (kalina) má, že bobule spodkem počišťují.«[3] Také Ertl (v tomto časopise VI, 250) pomýšlí na původ od slova *kal,* ale podrobněji to nevykládá. Z této rozmanitosti domněnek je patrné, že plným právem mohl nedávno Brückner říci, že jméno *kalina* má »pochodzenie nieznane.«[4]

Uvedli jsme všecky ty výklady proto, aby bylo vidět, jak je často nesnadné přijíti na pravdu, i když jsme jí blízko na dosah ruky. Z téže příčiny prosíme, aby i tyto následující řádky byly souzeny shovívavě.

Máme za to, že jméno *kalina* pochází vskutku od slova *kal,* jenže důvod je jiný. Roste totiž ráda nejen »na pokraji lesů«, jak udávají rostlinopisy, nýbrž hlavně u potoků a řek, vůbec na březích vod, na vlhkých místech, při bažinách a kalištích, kterým právě slušelo za dob jednoty všech Slovanů jméno *kal*. Má tedy své jméno podle toho, že roste v bažině, to jest v k a l u anebo vůbec ve vlhku, a nikoli podle barvy bobulí nebo pročišťovací moci. Tato domněnka předpokládá, že praslovanský l i d dobře věděl o této vlastnosti kaliny. Nebylo by nám nic platno, kdyby to bylo jen pozorování novověkých přírodopisců. A tu můžeme uvésti spolehlivé svědky, množství citátů z národních písní. Lidový skladatel písně byl často na rozpacích, jak začíti, nechtěje se hned vytasiti s tím, že jeho milá má černé oči nebo že na něho zapomíná a pod. Proto velmi často začátky písní vnitřně pramálo souvisí s jejich vlastním obsahem; řekli bychom, že jsou jen k tomu, aby připravily vhodný rým, jako na př. v této písni: »Kalina, malina nad Hronom sa kníše, starodávny frajer lístoček mi píše.«

A tak máme slušný počet písní, v nichž se na začátku jmenuje kalina,[5] a z nich pak některé jasně hovoří o tom, že kalina stojí nad potokem, nad řekou nebo dokonce nad mořem, v údolí,

---

[3]) Cit. podle Polívkovy Názorné květeny III, 340, pozn. 1.
[4]) Słownik etym. języka polskiego 214.
[5]) Na příklad z ruské sbírky Čubinského - Kostomarova (Pěsni. Trudy etnograf.-statistič. ekspediciji v zapadno-russkij kraj, V, Petrohrad 1874) mohli bychom uvésti nejméně 30 čísel.

v struze. Jedna je zvlášť cenná, poněvadž má velmi podobné znění v češtině, v polštině i v ruštině, je to snad velmi starý společný majetek západního a východního Slovanstva. Uvedeme nejprve polskou píseň:

Czego, kalino, w dole stoisz,
czy się ty letniej suszy boisz?
Pewno bym ja tu nie stojała,
gdybym się suszy nie bojała.[6])

Podobně začíná ruská píseň z minské gubernie, ale kalina v ní neodpovídá. »Kalina, kalina! — Čago u luzi stóiš? — Ci větru boissa —, ci doždžu žalaješ?«[7]) V české písni je však původní myšlenka jistě porušena, kalina ujišťuje, že se sucha nebojí: »Proč, kalino, v strouze stojíš? — Zdali ty se sucha bojíš? — Kdybych já se sucha bála, — ještě bych já hlouběj stála.«[8])

Nebudeme tu podrobně uváděti těch písní, které prostě praví na př. to, že »kalina malina nad Váhom dozrela . . .«,[9]) nebo že »w dole kalinka stojała . . .«,[10]) nebo že »čirvonaja kalinka usja nad morym schililasja«.[11]) Plyne z nich tuším jasně, co jsme výše pověděli.[12])

Kalina byla všem Slovanům dobře známa. Bylť krajiny západního Ruska, do nichž klademe slovanskou pravlast, plny bažin a močálů, vod stojatých i tekutých, u nichž se kalině dobře dařilo. Ruské byliny a pohádky to dosvědčují i pro starou dobu tím, že připomínají cosi nám podivného, totiž m o s t y k a l i n o v é. Máme-li na mysli obyčejné dřevěné mosty, stěží si dovedeme představit kalinový most, když přece kalina je pouhý keř, a ne strom. Tak na př. v bylině o Suchmanu Odichmantjeviči hovoří Něpra — řeka (Dněpr): ». . . Když teď za mnou, za matičkou Něprou — řekou — stojí síla Tatarů těch nevěřících, — na čtyřicet tisíc Tatařínů (!) divých. — Stavějí si mosty kalinove

---

[6]) Kolberg, Pieśni ludu polskiego (Varšava 1857), str. 208 a násl. (jiná varianta je na str. 209: »Żebym się letniej suszy nie bała, tobym w tym dole nie stała«).

[7]) P. V. Šein, Materialy dlja izučenija byta i jazyka russkago naselenija sěvero-zapadnago kraja. Petrohrad 1887, I, str. 310.

[8]) Erben, Prostonár. čes. písně a říkadla 167 (srv. pod. na str. 340 a u Sušila, Mor. nár. písně 321 n., č. 433). — Viz i Hostinský, Čes. světská píseň lidová 72 a 74.

[9]) Bartoš čís. 773, pod. výše citovaná píseň slovenská (Škultéty, Veniec slovenských nár. piesní 307).

[10]) Kolberg str. 217.

[11]) Šein str. 367, z vitebské gubernie.

[12]) Ještě aspoň jeden citát podobného obsahu z nové české literatury: »Byl čas, kdy v údolí u řeky červenaly se kaliny . . .« (Jirásek, U nás, 1, 98 ill.).

(mostjat oni mosty kalinovy); — za dne mosty staví (!), v noci já je bořím.«[13]) V jiné bylině se chlubí Djuk Stěpanovič, že v jeho otčině od boží církve do paláců bělokamenných »*nastlany mostiki kalinovy*«. Také ve Velkém Novgorodě byl most kalinový (bylina o kupci Terentiščovi). Zdá se, že »k a l i n o v ý« bylo v ruské lidové tvorbě literární stálé epitheton dobrého mostu (srv. housle javorové, palác bělokamenný, uzda hedvábná), když se Djuk Štěpanovič jím c h l u b í. Povězme hned, že to nebyly mosty v našem smyslu slova. Daljův slovník praví, že m. k. je »gať moščennaja chvorostom, kalinoj, doroga po bolotu«. Takový přechod (hať) se obyčejně zrobí tak, že se do bažiny naházejí svazky prouti nebo větví, na ně pak napříč (to jest ve směru cesty) se položí delší břevna a navrch zase silnější dřeva příčně. Není-li mokřina hluboká, stačí jenom n a s t l a t i (viz výše v citátu!) svazky větví. A to byly asi ty »mosty kalinové«. Veliké mosty přes Dněpr nebo novgorodský most asi měly silnou stavbu z jiného dřeva, navrchu pak byly asi položeny kalinové svazky.[14]) Ve volyňské domovině Djuka Stěpanoviče to byly vlastně jen haťové chodníky uprostřed osady, urobené proto, aby vznešené panstvo, jdouc do »boží církve«, nezapadlo do bezedného bláta, jež plnilo prostranství mezi »paláci bělokamennými« a kostelem. Tento bohatýr se líčí jako ohromný boháč, a tedy kalinové chodníky jeho domoviny byly Rusům ideálem pohodlné komunikace uvnitř osad. V jiných ruských městech se asi vskutku brodili blátem i před kostelem. Takové jednoduché hatě kalinové se objevují v Rusku ještě nyní. Za války si takové přechody robila i rakouská armáda na př. v bažinách při řece Stochodu. A užívali k tomu právě kaliny, jíž tam roste veliké množství.[15]) Snad nechybíme, když i Praslovanům přičteme, že k stavbě takových hatí nejvíce užívali právě kaliny.

Kalina byla tedy význačnou rostlinou slovanské pravlasti, jejíž obyvatelstvo vyjádřilo v jejím jméně to, že roste při bažinách.[16])

---

[13]) Překlad A. Kurze, Byliny, staré rus. bohatýrské písně (Praha 1926), str. 140. — Ruský originál u Rybnikova, Pěsni 1, 29, verš 80.

[14]) O staroslovanských mostech podrobně vykládá Niederle, Život starých Slovanů 3, 2, 431 n. — Srv. též Schradrův Reallexikon² 1, 168 a LF 51, 1924, 240 n.

[15]) Tak mi vyprávěl očitý svědek, prof. Fr. Lojda.

[16]) Podobným způsobem vykládá Škarić (Ljetopis Jugosl. Akad. 35, 1921, 84 n., cit. podle Indogerm. Jahrbuch 9, 1924, 225) čes. *břinka* ‚juniperus sabina‘ a s.-chorv. *brìnja*, jalovec‘ od slova *brīna*, jež znamená kaluž, bažinu, břeh, svah a p., že prý roste na březích a svazích. — Taktéž pol. *młokita* (staropol. z r. 1472 *mlekita)* ‚salix viminea‘ je podle Brücknera Sł. etym. 340 »wierzba rosnąca nad młokami« (t. j. nad mlakami, močály). — Sloven. *kalužnik* ‚kuřinec‘ (Kálal 277 je od *kaluž*. — V jiných jazycích se takto někdy vykládá na př. něm. *Felber* ‚vrba‘ a j.

Užilo k tomu velmi hojné kmenotvorné přípony *-ina*. Slova utvořená touto příponou lze děliti na několik významových skupin (na př. jména produktů: *hovězina, kozina* ‚kozí maso'; jiná skupina jsou jména míst: *bučina, dubina)*. Slovo *kalina* nemůžeme sice zařaditi do žádné známé skupiny, stojí o samotě, ale takových slov, jež se nehodí do skupin přesně ohraničených, je i při této příponě ještě několik. To znamená, že ty významové kategorie se ustálily teprve asi ke konci praslovanské doby, v nejstarší době bylo na *-ina* prostě odvozovací příponou bez zřetelného charakteru. Slovo *kalina* tedy náleží mezi nejstarší slova, jež se utvořila touto příponou.

FR. OBERPFALCER:

ZDROBNĚLÁ SLOVA.

(Ostatek.)

Zdánlivá propast mezi deminutivy a augmentativy je překlenuta stupňovacím významem některých zdrobnělin, který je zřetelný v případech, jako *umí to do slovíčka, na poslední minutinku,* zamazal šeno, gde jaká *šklabička* (skulinka; klad.), *z ručky do ručky* a j.; na čas *kratičký,* nedá tě za svět *celičký,* měl na sobě šaty *chudičké,* mošnu *plničkou,* je *stařičký;* přijdu *brzičko;* a blízko, *blizoučko* štědrý den; ráno, *raníčko* panna vstala; klad. takový hlad je *túzičko (túzince, túzinko)* zlej; nebude daleko, *zrouvinko* vodešel; no *počičkej,* ty dostaneš!; *počinkávej,* Franto, to já povím tvému tatínkovi!

Proto je zdrobňování účinný prostředek k zesílení záporu. Při popírání je napětí citové velmi silné a je často třeba tuto kategorii doplňovati novými útvary, protože staré se rychle mechanisují a nestačí už k úplnému vyjádření toho, co mluvčí cítí. Tak se objevují při silném záporu téměř všecky způsoby, jimiž jazyk tlumočí citovou stránku duševního života: epitheta (ani *živé* duše, ani *zlámané* grešle), opisy (*za boha* ne, nikdy *v životě,* tam nedostane *z místa* nic), rozličné částice (*zhola* nic, *prach* nic, *ničehož* nic) a zvláště deminutiva. Srv. nemá *kouska* rozumu, nebylo tam *človíčka,* na hlavě nemá *vlásku,* v slámě nezůstalo *zrnéčka,* dial. *semijčko* v tom néni, ani *jablíčka* na stromě nenechal, nepohnul se ani *lísteček,* ani *hlásku* slyšeti nebylo, nebylo tam *místečka,* ani *krůčku* neuděláš! Pěkně se tento jev obráží také v českých příslovích, na př. není toho *kostelíčka,* aby čert při něm své kapličky neměl; není *službičky,* aby nebylo partyčky a j.

Cit je prchavý, nestálý a může se snadno obrátiti v přímý opak. I nepřekvapuje, že zdrobnělá slova, která především značí milé osoby a věci, která jsou výrazem srdečnosti, lásky, úcty a jemnosti, mívají někdy v ý z n a m p e j o r a t i v n í. Snad jsou jeho východištěm případy, kdy mluvící chce zdrobněním zmírniti nepříjemný pocit, který s sebou nese základní pojem (viz výše, str.), jako když se říká o někom, kdo se nerad hýbe z domu, *peciválek*, nebo o hloupém člověku *boží dřevíčko,* o nezdravém dítěti *chcípátko* (klad.), o drobném mlýně *žabáček*. Srov. také klad. takovej *sehnoutek* (nebo *usmrkánek)* by si ze starýho člověka škandál troponil! Tak máme raději kováře než *kováříčka* a pohrdáme *doktůrky, kupčíky, svatoušky* a podobnými *ptáčky*. Stejně je snižovacího a opovrhovacího významu na př. slovenské *ten advokátik, notárik, krajčírik* atd. Na cestě k podobnému významu je slovo *panáček;* ukazují to spojení, jako ‚u nás se, panáčku, bere za kliku, ne za slovo!' Lidový humor, spíše než pohrdání, vedl ke vzniku jihočes. *všiňátko* (utvořeno ke *všíně,* deminut. od *veš),* o čemž svědčí úsloví *všiňátko jako uherckej vůl.*

Formace zdrobnělé jsou velmi bohaté a jazyk mívá často několik tvarů vedle sebe. Tu dochází zhusta k v ý z n a m o v é m u d i f e r e n c o v á n í, na př. stř.-beč. *chlapec* hoch — *chlapík* malý chlap, *vozík* malý vůz — *vůzek* ruční vozík, *lavica* na sedění — *lavka* přes potok, *deščica* malé prkno — *deščka* část klády, z níž se drou dračky. Podobně si vede obecná mluva, když do ní přejdou deminutiva a s citovým přízvukem pozbudou i zdrobnělého významu. Srv. *nůžky* (: nůž), *tvarůžky* (: tvaroh), *hřebíček* (koření : hřeb, hřebík), *hračka : hříčka, kostka* (: kost), *hlinka* (: hlína), *ručička* (na hodinách : ruka), *vidlice, vidlička* (: vidle), *choutka* (: chut), *kůrka* (: kůra), *družička* (: družka), *jíška* (: jícha), *krupice, krupička* (: kroupa), *památka* (: paměť) atd. Zřídka jsou oba tvary prostě vedle sebe, jako *podzimek* a *podzim*. Daleko se významově rozešly *děvka* a *děvečka* s tvary *dívka, dívenka, děvuška, děvulenka* a pod.

Po f o r m á l n í s t r á n c e zasluhuje zvláštního povšimnutí veliké množství sufixů, jež připojujeme k intelektualisovaným slovům obecného slovníku, chceme-li dáti výraz citovému zaujetí. Nelze při tom přehlédnouti význačnou úlohu samohlásky *i*, srv. *-ík, -íček, -ínek, -ínínek, -ečíček, -íčíček . . ., -itký* a j. Tato hláska, při jejímž tvoření má proud vzduchu z plic velmi úzký průchod mezi jazykem silně zdviženým a tvrdým patrem a potom vychází malým otvorem rtů, objevuje se v nejrůznějších jazycích v slovech pro malé věci, pro jména dětí, mláďat a žen a ovšem i v de-

minutivech (na př. ital. *bambino* dítě, *giovinino* mladíček, *donnina* a *donnicina* panička, *dottoricchio* doktůrek atd.). Je to nesporný příklad hláskové symboliky, jež se při jazykových výkladech objevuje již od Platonova Kratyla a kterou po diskreditování od různých diletantů zase berou v ochranu přední jazykozpytci. Že je zde tento výklad oprávněn, potvrzuje obliba samohlásky *a* (vyslovované za největšího otevření úst a rtů) při tvoření jmen zveličených a zhrubělých, na př. *-ák, -án, -ánský, -atý* atd. Hlásková podoba jazyků není však už do té míry symbolická, jako snad byla na počátku vývoje. Řeč se stále více vzdaluje od původní mimovolnosti, reflexnosti, citovosti a stává se rozumovější, intelektualisuje se. Náš jazyk prošel dále nesčetnými změnami hláskovými a významovými. Proto nás nepřekvapuje, že se zdrobnělost neoznačuje jen samohláskou *i*, nýbrž i na př. *ou* (*-ouš, -oučko, -ounko* atd.) nebo *u* (*-ula, -ulka, -ulenka*). Ze souhlásek je ve všech deminutivech zvláště časté *k* a *č*. O symbolické hodnotě souhlásek nedovede jazykozpyt pověděti mnoho jistého. Věhlasný linguista polský Baudouin de Courtenay hlásal, že znakem zlidštění řeči je postupná eliminace artikulací v hrtanu a vůbec vzadu v ústech a náhrada jich hláskami, které se článkují blíže u zubů a rtů. Kdyby to bylo pravda, bylo by lze zdrobňovací *k* považovati za prastarý znak jazykové expresivnosti. Připomínáme to zde proto, že se nedávno pokusil N. Trubeckoj expresivně vyložiti měkčení kmenových souhlásek *k, g, ch* (,rąka, noga, mě*ch*') před deminutivní příponou *'k'* (= naše dnešní *-ek*), *,'ka*. — Expresivní, t. j. citově výrazový je důvod pro opakování zdrobňovacích přípon (na př. *zajíčíček, kočičička, kouštíninek, malilinký, drobinýnek;* srv. také hrozitananánský) a pro jejich hromadění, jako chvil-či-č-ka, ptá-č-ín-eč-ek, mal-iň-oun-ký, brz-ou-l-in-ko, haj-in-ka-t, sp-in-či-č-ka-t a j.

Po úvodních řádkách k tomuto článku není snad třeba ještě zde odůvodňovati, proč jsme příklady nejčastěji volili z živé mluvy lidové a z prostonárodní poesie. Tam žijí tyto projevy citu v plné síle, kdežto jazyk spisovný, dorozumívací nástroj všech, usiluje především o přesnost a jednoznačnost výrazu. Jen kde není přísná literární norma, pronikají deminutiva ve větším množství do obecné mluvy. Tak tomu bylo zvláště na přechodu z latiny do jazyků románských; proto mají tyto jazyky mnoho označení zdrobnělého původu za latinské názvy prosté: lat. auricula (ouško), soliculus (sluněčko), apicula (včelka) jsou základem na př. franc. *oreille, soleil, abeille,* kde je už zdrobnělý význam setřen. Dále nesmíme zapomínati na nestálý vliv dětí při vývoji jazyků, o němž byla již výše řeč.

Zdrobnělá slova vedou takto k přemýšlení o mnohých základních otázkách jazykozpytu. Chceme-li poznati, jak se v jazyce projevuje člověk v celé své plnosti, musíme si pozorně všímati i toho, jakými způsoby vyjadřuje svá hnutí citová a volní. Jsou jazyky, v nichž se mu to daří jen kladením neartikulačních prvků (melodie, akcentu, délky, paus a jiných rytmických prostředků) na konvenční slova a vzájemným zastupováním slov (při slohových figurách a tropech). Takovými jazyky mluví národové severští. Zato impulsivnost jižního lidu má dosti věrný reflex v jejich nesmírném bohatství zdrobnělin a augmentativ. My jsme asi uprostřed těchto krajností. Mluva našich venkovanů a jejich básnických výtvorů uspokojí ještě v hojné míře toho, kdo v jazyce hledá osvobozující krásu malých věcí.

DROBNOSTI.

PŘÍSPĚVKY K ŘEŠENÍ OTÁZKY O PŮVODU JMÉNA ŽIŽKA

Čtenáři Naší řeči se rozpomenou, že r. 1924 a 1925 byla vedena v našem časopise rozprava o tom, vzniklo-li jméno *Žižka* z něm. jména *Siegmund, Zigmund,* či má-li se v něm spíše viděti jméno původu jiného, domácího, na př. takové osobní pojmenování, jako jsou naše osobní jména *Krátký, Holý, Liška, Křička* a j. Hájil jsem v NŘ. stanovisko, že není rozhodujících důvodů pro to, abychom jméno *Žižka* pokládali za domáckou, t. zv. hypokoristickou zkratku jm. *Zigmund,* takovou, jako je na př. *Stanka* ze *Stanislav,* naopak, že jsou vážné důvody proti tomu výkladu. Obíral jsem se touto otázkou i po skončení rozpravy v NŘ., a materiál, který se mi při této, byť nesoustavné práci nashromáždil, přivedl mě k poznání, že výklad jména *Žižka* ze jména *Zigmund* je nejen nepravděpodobný, nýbrž dokonce nemožný. Provésti tento důkaz jsem slíbil v NŘ. 9, 171 a slib daný chci zde splniti formou několika drobnějších kapitol, aby čtenáře NŘ. rozpřádání látky téhož rázu snad svou jednotvárností neunavovalo.

Referát, který o rozpravě vedené v NŘ. o původu jména *Žižka* uveřejnil v časopise Naše věda VII (1926), 72 n., prof. Trávníček (srov. NŘ. X, 184) zakončil konstatováním výsledku celé diskuse, který vidí v tom: Původ jména *Žižka* ze jména *Zigmund* bezpečně dokázán není, je to jen pravděpodobné. Oporou tohoto výkladu jména *Žižkova* je především budějovická listina z r. 1392, kde se vdova po měšťanu *Zikovi* nazývá *Žižková* (v. NŘ. VIII,

269, 284 n. a IX, 43, 57 n.), dále podobnost jména *Žižka* se srbochorv. jménem *Šiško*, které je rovněž domáckou (hypokoristickou) zkratkou jména *Zigmund*, ne-li přímo obměnou čes. jména *Žižka* (v. NŘ. IX, 45 a 60), a konečně a hlavně okolnost, že se jméno *Žižka* objevuje teprve po r. 1365, a to současně s přineseným jménem *Zigmund*. To je moment rozhodující. Kdyby se ukázalo, že jméno *Žižka* je starší než *Zigmund*, pak by podle mínění Trávníčkova i svědectví budějovické listiny i obdoba s jihoslov. *Šiško* znamenaly velmi málo, výklad jména *Žižka* ze *Zigmund* ztratil by největší oporu a stal se domněnkou velmi hypothetickou.

Předmětem těchto mých prvních kapitolek bude ukázati, že obdoba s jihoslov. *Šiško* je sama o sobě, tedy nezávisle na současném objevení jmen *Zigmund* a *Žižka* v Čechách, bezpodstatná, že důvodů proti průkaznosti budějovické listiny je víc, než dosud bylo uvedeno, a že jméno *Žižka* je skutečně starší než jméno *Zigmund*.

1. *ŽIŽKA — ŠIŠKO.*

Dubrovnický básník *Sigismundus* Menčetić (1457—1527) psával se také *Šišmundo* nebo *Šiško*. Obhájci zikmundovské teorie se domnívají, buď že čes. jméno *Zigmund* a jeho zkratka *Žižka* byly přeneseny od nás (za panování Zigmundova v Uhrách)*) do Dubrovníka, kde si Dubrovničané změnili *Zigmund (Sigismund)* v *Šišmundo* a *Žižka* v *Šiško*, takže *Šiško* je jen hlásková o b m ě n a jména *Žižka*, anebo že proniklo od nás na jih jen jméno *Zigmund*, z jehož obměny *Šišmundo* si utvořili Dubrovničané zkratku *Šiško* samostatně, takže by v tvaru *Šiško* vedle *Šišmundo* bylo možno viděti aspoň a n a l o g i i, t. j. stejný způsob tvoření jako v čes. *Žižka* vedle *Zigmund* (NŘ. IX, 45, Naše věda VII, 76).

Tento výklad (jmenovitě v této zevrubnější formulaci v NV.) měl býti jednak oporou výkladu čes. jména *Žižka* ze jména *Zigmund*, jednak měl býti vyvrácením mého výkladu o původu dubrovnického jména *Šiško*, který jsem po první narážce na toto jméno podal v NŘ. IX, 60. Podle mého výkladu n e n í *Šiško* obměnou čes. jména *Žižka*, nýbrž vzniklo na půdě dubrovnické zkrácením (jako *Vincenzio — Vinko, Giunio — Žunko* a p.) plného jména *Šišmundo*, které však nebylo utvořeno ze jména *Zikmund (Sigismundus)*, přeneseného od nás do Dubrovníka, nýbrž z i t a l. tvaru (jména Sigismundus) *Sismondo*, znějícího v měkké severoitalské (benátské) výslovnosti *Šišmondo*. Na oporu italského původu jména *Šišmundo* jsem uvedl, že Dubrovník žil v 15. a 16.

*) Předtím se totiž jméno Z. podle svědectví K. Jirečka v Dubrovníce nevyskytuje.

stol. vzdělaností italskou, že dubrovnická inteligence mluvila italsky, že básníci dubrovničtí (i Šiško Menčetić) básnili podle vzorů italských, měli křticí jména italská (Žore = Giorgio, Mavro = Mauro, Speranca = Speranza) a že sám Šiško Menčetić se psával po italsku *Sigismondo Menze.**)

Mínění projevené v Naší vědě nelze pokládati za vyvrácení mého výkladu *Sismondo* (ital.) — *Šišmundo* — *Šiško*, protože je to pouhé tvrzení, nikoli výklad. Výklad dubrovnického *Šišmundo* z benát. *Sismondo* je odůvodněn především linguisticky, tvaroslovně a hláskoslovně, jednak tím, že dubrovnické *Šišmundo* odpovídá tvaru specificky italskému *Sismondo* (a ne českému *Zigmund*, ani lat. *Sigismundus*), jednak tím, že objasňuje, proč za pův. *s* je v dubrovnické chorvátštině *š*. Že slova přejímaná do srbochorvátštiny (a to i do nář. dubrovnického) mívají za (spis.) ital. *s* hlásku *š*, byla-li přejata z Italie severní, lze doložiti řadou případů jiných, na př. *baša* (bassa mano), *komešiun* (commessione), *pošišiun* (possessione), *ašašin* (assassino), *šarturina* (sartore), *šega* (sega), *šenat* (senato), *šalitra* (salnitro), *preša* (pressa), *škur* (oscuro), a pod. *užanca* (usanza), *vižitatur* (visitatore), *žbir* (sbirro), *Mavrožin* (Morosini) atd. (doklady u Maretiće Gram., u Miklošiče Fremdw., u Jirečka v uv. rozpravě a j.); naproti tomu cizí *s* původu jiného, na př. latinského, řeckého atd., zůstává na jihu beze změny, jak svědčí na př. hypokoristika *Sile* (Silvester), *Sime* (Simeon), *Stepe* (Stephanus) a j.**) Naproti tomu, jak by se bylo mohlo čes. *Zigmund* změniti v *Šišmundo* a čes. *Žižka* v *Šiško*, vyloženo v N. V. nebylo a vyložiti by se prostou záměnou hlásek (*z* — *š*, *ž* — *š*) při přejetí z jednoho jazyka do druhého ani nedalo, víme-li, že cizí *z* (mimo italské) přechází do srbochorv. zpravidla beze změny (*krizma* z řec. chrisma, *trapeza* z řec. trapeza, *Zarije* ze Zacharias, *korizma* z lat. quadragesima, *mezevo* z maď. mezö) a cizí *ž* rovněž (*dužd* — doge, *pržun* — prigione, *Žovan* — Giovanni a pod.).

Výklad jmen *Šišmundo, Šiško* z ital. *Sismondo* je odůvodněn i kulturními styky Dubrovníka a měst dalmatských vůbec s kulturou benátskou. Že jméno *Sismondo* bylo v Italii známo (a to dříve než u nás), svědčí pisanské rodinné jméno *Sismondi*, o němž se děje zmínka (Ugolino de Sismondis) i u nás k r. 1313

---

*) *Menze* samo je obměna italské zkratky *Menico* (= Domenico). Srov. K. Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters I—III v Denkschr. d. Wiener Akademie XLVIII (1902), III Abhandl., a XLIX (1904), I, II Abhandlung.

**) Lat. *Sigismundus* zachovává arciť svůj tvar nezměněný v Dubrovníce jako jinde. O původu hlásky *u* v *Šišmundo* proti *Sismondo* viz dále.

v kronice Zbraslavské. Tomu není nikterak na závadu zpráva Jirečkova, že jméno *Sigismundus* zdomácnělo v některých rodinách dubrovnických teprve od vlády Zikmundovy v Uhrách; ta svědčí jen o původu a počátku obliby, nikoli o původu formy *Šišmundo.* Tak bylo i při jiných jménech módních. Jméno *Ludovicus* na př. přišlo v oblibu podle Jirečka také teprve od vlády Ludvíka I. v Uhrách, ale formu mívá rovněž italskou *(Ludovici, Lodovici* vedle *Louisius, Alouisius).* Pro stanovení původu je rozhodujícím momentem tvar a možnost přejetí (styk). Také Maretić v svém článku O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba (Rad jugoslav. Ak. LXXXI a LXXXII [1886]) pokládá jméno *Šišmundo* za jméno původu italského.

Jakým způsobem by se byl český tvar *Zigmund* dostal přímo do Dubrovníka, je si dost těžko představiti. Obyčejná a přirozená cesta, kterou slova přecházejí od jednoho národa k druhému, nežijícímu v přímém sousedství onoho, vede prostřednictvím národa třetího. V našem případě mohli takovými prostředníky býti leda Maďaři. A touto druhou cestou se jméno *Sigismundus* skutečně do srbochorvátštiny dostalo, arci ne v tvaru českém, nýbrž v tvaru maďarském, který se od českého tvaru lišil tím, že se počáteční *s (z)* v maďarštině změnilo v *ž (Zsigmund* a p.). A tak skutečně nalézáme v srbochorvátštině 15. století (nejstarší doklad v Daničićově Slovníku ze 1435) — zpravidla, kde je řeč o Zikmundovi, králi uherském — tvary *Žigmund, Žigmunt* n. *Žigmun.*

Měla tedy srbochorvátština v 15. století jméno *Sigismundus* v dvojím tvaru: v tvaru původu italského *Šišmondo* v Dubrovníce a městech dalmatských a v tvaru původu maďarského *Žigmund* a p. patrně v krajích, kam vliv kultury italské nezasahoval.*) Je přirozené, že oba dva tvary *Šišmondo* i *Žigmund (Žigmun),* stýkajíce se na půdě srbochorvátské, na sebe vzájemně působily a se mátly. Tak se místo tvaru *Šišmondo* objevuje tvar *Šišmundo* n. *Šišmunda* (jako *Pešo* — *Peša* a p.) a naopak zase místo *Žigmun(d)* vlivem tvaru *Šišmundo* vznikají tvary *Šigmund, Žišmund, Žižmund* a p., takže se na př. táž osoba (připomenutá v letech 1442—1466 u Daničiće — jako všechny zde uvedené formy) jmenuje *Žišmunda, Žižmunda, Žižmuda* i *Šišmuda.* Ale ani na tom nebylo dosti. Bylo staré, bulharské jméno *Šišman,* jehož nositeli byli i někteří carové bulharští 13. a 14. stol. a jež je dosvědčeno i v památkách srbských z poč. 14. stol. (u Daničiće).

*) Zvláštní obliby jméno Zigmund u Srbochorvátů nedosáhlo; v rozpravě Maretićově není také uvedeno ani jedno hypokoristikon toho jména, také ne v Daničićově slovníku. Jen některé slovníky uvádějí zkratku *Žiga.*

Je to jméno původu tureckého, složené ze základu *šiš* ‚nadmutý' a z augmentativní přípony *-man*,*) a znamená ‚tlustý, tělnatý'. I toto jméno *Šišman*, jehož význam časem propadl zapomenutí, mátlo se s rozličnými srbochorvát. formami jména *Sigismundus*, jako *Šišmund, Šišmuda* a p., a výsledek tohoto matení byl, že se jméno *Šišman* vzalo na půdě bulharsko-srbské v platnosti jména *Zigmund*.

Českého původu není tedy z rozličných srbochorvátských forem jména *Sigismundus* ani jediná.

Zbývá tedy ještě zjistiti, v jakém poměru je srbochorvátská hypokoristická zkratka jména *Sigismundus (Šišmundo)* k čes. jménu *Žižka*, v němž někteří vidí rovněž zkratku jména *Sigismundus (Zigmund)*. Viděti v dubrovnickém *Šiško* pouhou hláskovou obměnu čes. jména *Žižka*, přeneseného do Dubrovníka, tomu brání nejen hlásková stránka tvaru *Šiško*, o níž byla řeč výše, nýbrž i podmínky zevní. Nemáme naprosto žádných zpráv o přímých česko-chorvátských stycích v té době a ani na přejetí cizím prostřednictvím nelze pomýšleti, když se na př. ani na Moravě jméno *Žižka* v té době ještě neujalo. V zemských deskách moravských vyskytuje se za celých sto let (od prvního záznamu jména *Žižka* v Čechách r. 1367) jméno Žižka jedinkrát (Žižka z Litohoře**) v Desk. Brn. XII, 511), a to až r. 1446. Také by bylo musilo proniknouti z Čech do Dubrovníka nejen pouhé jméno *Žižka*, nýbrž i povědomí, že *Žižka* = *Zigmund*, t. j. známost obou jmen zároveň a pospolu, což vzhledem k tomu, co bylo pověděno o čes. *Zigmund*, se nestalo. Zbývá tedy výklad, který jsem sám podal v NŘ. IX, 61 a který připouštějí i obránci zikmundovské teorie, že jméno *Šiško* vzniklo samostatně, nezávisle na čes. jméně *Žižka*, jako domácí, dubrovnická zkratka plného tvaru *Šišmundo*. Pro ten případ však kladou obránci rovnice *Žižka* = *Zigmund* důraz aspoň na závažnost analogie, t. j. na to, že tvoření *Šišmundo* — *Šiško* činí pravděpodobným i tvoření *Zigmund* — *Žižka*. Pro takové analogie arciť není třeba choditi až do Dubrovníka; máme je i doma (*Florian* — *Florka*, *Miloslav* — *Milka*, *Štěpán* — *Štěpka* a p.), což je důležitější. Mimo to je cena takovýchto analogií dost problematická. Je-li v srbch. z *Daniel* — *Danko*, z *Dominicus* — *Dinko*, z *Michael* —

* Výkladu jména *Šišman* dostalo se mi laskavostí p. univ. prof. dr. R. Růžičky a p. docenta dr. Rypky. Podle jmen jako *Šišman, Kaliman* vznikají pak přehojné tvary osob. jmen srb. jako *Budman, Milman, Radman* a p. ze jmen jako *Budisav, Milosav* a p., *Radogost* a p. (tak jako jiné zkratky *Budko, Budan, Budina, Budoje, Budul* a p.).

**) Litohoř v záp. Moravě, u Mor. Budějovic.

Miško a p., neplyne z toho, že by i v češtině bylo lze předpokládati zkratky muž. *Danka, Dinka, Miška* a pod., zrovna tak jako nelze ani ve vlastním našem jazyce podle dvojic *Florián — Florka* a p. souditi, že byla také jména *Řiežka* z *Řehoř (Řieha), Klimka* z *Klíma (Kliment), Hynka* z *Hýna (Heinrich)* a p., nejsou-li prokázána. Proto ani z toho, že je dubrovnické *Šiško* ze *Šišmundo,* nelze naprosto souditi, že čes. *Žižka* je stejná zkratka ze *Zigmund.*

Ale dubrovnické *Šiško* takovou zkratkou ze jména *Šišmundo* (jako *Vinko* z *Vincencius* nebo čes. *Staněk, Staňka* ze *Stanislav*) vůbec ani není. Je to jedno z osobních jmen, podle Maretiće přezdívek, začínajících slabikou *šiš-,* jako jsou *Šiša, Šišo, Šišić, Šiško, Šišković, Šišat, Šišulj, Šišola, Šišoje,* a utvořených týmiž příponami jako *Rada (Radisav), Rado, Ratko, Radulj, Radat, Radoje* n. *Vuka, Vučko, Vukat, Vukola, Vukoje* a pod. Z rozličných výkladů těchto jmen ze základu *Šiš-* (ze slovesa *šišati* a pod.) nejpravděpodobnější je ten, který vidí v těchto jménech jako *Šiša, Šišo, Šiško* atd. zkratku osobního jména bulharsko-srbochorvátského *Šišman,* o němž se stala zmínka už výše. Svědčí pro to jména obecného významu v bulharštině a odtud i v srbochorvátštině, jejichž význam zjevně ukazuje na odvození ze jména *Šišman* = tlustý, jako je bulh. *šiško* = tlouštík, břicháč, bulh. i srbochorv. *šiškav* = tlustý, tělnatý a p. Ale ať je výklad těchto jmen osobních jakýkoli, tolik je jisto, že základ *šiš-,* z něhož jsou utvořena, je velmi starý, neboť jména z něho utvořená jsou doložena (u Daničiće a v citované rozpravě Jirečkově v Denkschriften) namnoze už z poč. 14. stol. *(Šiša* 1321—1331, *Šišat* 1331—1355 spolu se *Šišman, Šišoje* 14. stol., *Šišola* 1334 atd.), tedy z doby mnohem starší, než je známost jména *Sigismundus* na půdě srbsko-bulharské. Proto ze jména *Sigismundus* (*Žigmunt, Šišmundo* a p.) tato hypokoristika vůbec a tedy ani jméno *Šiško* odvozovati nelze.

Na půdě dubrovnické setkalo se toto hypokoristické jméno *Šiško (= Šišman)* se jménem *Šišmondo, Šišmundo* a pro svou podobu s ním bylo pojato za familiární zkratku tohoto jména. To je zjev v dějinách jmen osobních dosti častý. Tak srbochorv. (dubrovn.) *Žun* z ital. *Giuno (Junius)* bere se za zkratku jména *Joannes* (ital. *Giovanni,* dubr. *Žuvan, Žuve* a p.), *Rusko (Rossinus, Russinus)* za zkratku z *Rochus, Domagna* (z *Damianus)* za zkratku z *Dominicus* atd. (Jireček v Denkschr. 48, III, 69 a j.). To se dělo i u nás, kde se *Aleš (Albertus)* brává za *Alexius,* starši *Hynek* (z *Heinrich)* za zkratku pozdějšího jména *Ignác (Hinnigo)* atd. S tím se úplně shoduje mínění Maretićovo (Rad. LXXXI,

s. 100): »Když přes Italii proniklo do Dalmácie jméno *Siegismund,* vyslovovali je *Šišmunda* nebo *Šišmundo,* a protože v lidu žila již od dřívějška jména *Šiško, Šišoje* a p., dali jim význam německého *Siegismund.*«

Z toho ze všeho tedy plyne, že jméno *Šiško* není utvořeno ze jména *Šišmundo,* nýbrž že to jsou jména původem různá a že pro domněnku o původu čes. jména *Žižka* ze *Zigmund* nelze z dubrovnické dvojice *Šišmundo* — *Šiško* vytěžiti p r a n i c, ani pouhou analogii.*)

V. Ertl.

APRILOVÁ VĚDA.

V jednom odborném časopise, jehož jméno z šetrnosti ponecháváme pro sebe, uveřejnil známý historický odborník Ladislav Horák článek »Pomístné názvy a vlastivěda«. Článek ten nevyšel sice v dubnu a ani my jej v dubnu neuveřejňujeme, ale výklady, které obsahuje o pomístných jménech, jsou toho rázu, že čtenář probírající se jimi je opravdu na rozpacích, míní-li to autor se svými výklady vážně, či dělá-li si ze svých čtenářů v říjnu a v listopadu předčasný april.

Autor podává ze svých výkladů místních jmen jen patero ukázek (k své hanbě se přiznáváme, že nevíme, bylo-li jich snad někde jinde otištěno víc), ale těch pět stačí dokonale k tomu, abychom si udělali o autorovi úsudek, že je dokonalý humorista, třeba se při tom tvářil svrchovaně vážně.

Horák vychází ze zásady, že »ani jedno jméno nebylo dáno ze vzduchu (?),**) t. j. bez hlubší příčiny, a tato příčina že jest cosi osobitého, t. j. jedinečného, individuálního ve svém okolí, čím se objekt liší od ostatních, takže odpadly (!) nejen všecky výklady žertovné, »hájkovské« a vůbec »lidové«, hledající příčinu jména obyčejně v nějaké události, ale i pouhé slovozpytné odvození bez pochopení významu »věcného«.«

Tou zásadou se řídě, zamítl na př. autor po dlouholetém uvažování o jméně *Praha* i starší výklad, že to jméno pochází od prahů říčních, i pozdější Tomkův výklad, že *praha* znamená vypražený, vypálený les, protože na brdském kopci *Praha,* který seznal

---

*) Tato analogie by mohla posloužiti leda v tom případě, kdyby se někdy v 15. stol. nebo později objevil v našich památkách nakrásně doklad, kde se jméno *Žižka* bere za zkratku jména *Zigmund.* Osudy dubrovnického *Šiško* opravňovaly by pak předpoklad, že tu starší jméno *Žužka, Žižka* významu nejasného bylo vzato omylem za zkratku jména *Zigmund* tak, jako se starší *Šiško* vzalo později neprávem za zkratku jména *Šišmundo.*

**) Snad omylem m. »vzato ze vzduchu« (aus der Luft gegriffen).

r 1907, nenašel prý ani říčních prahů (!) ani vypraženého lesa, kultury (která by tam jistě byla zbyla na památku od pradávných časů, aby potomci věděli, proč té hoře říkati Praha). Proto, nehledě k pouhému slovozpytnému odvození (které učí — jistě bludně —, že jméno *Praha* nemůže pocházeti od slova *práh*, protože by polské Prahy musily slouti *Prógi*, ne *Pragi*), připadl na myšlenku, že *Praha* má jméno od prahu, který tvoří bělohorská výšina směrem k řece. Ale tu byla nová svízel: *Práh* ano, ale proč *Praha*? »Nové úvahy o přechýlení, srovnávání s názvy Oheb, Orel a j., vše málo uspokojivé. Až letos, 1926!« Toho památného roku objevil totiž autor na Maloskalsku, čemu se naši primáni učili od r. 1890 (ne-li déle), že tam místo *skály* říkají *skala*, a problém byl rozluštěn. Nejde o jedn. číslo *Práh*, nýbrž o množ. tvar *Prahy* (nad Vltavou jsou prý vůbec prahy), změněný v *Praha* a pojatý zase za číslo jednotné.

Také v jiných případech nechal slovozpyt autora na holičkách. Tak na př. o *Křtinách* (u Brna) nedočetl se autor u Černého-Váši nic kloudného. A přece je výklad tak nasnadě. Nedaleko Křtin jsou podzemní chodby (Výpustek), bludiště a sály. Co tedy snazšího, než že tu nejde o *křtiny*, nýbrž o *krtiny*.

O *Libušíně* dospěl autor svými dějezpytnými studiemi k tomu, že odvozování od *Libuše* je lidová fantasie. Už prý také proto, že u Kundratic je »i kdysi mizerná vesnice« *Libušín* (?). »Přemýšlení nevedlo k cíli.« Až z přímého názoru poznal autor, že všechna tato a podobná jména jiná, *Libeň, Liboc, Libáň,* něm. *Libenau, Libice,* mají jména od polohy u vrchu nebo na vrchu, který vypadá jako vršek hlavy. Co jiného je *Libice* než *lbice;* jaký jiný kořen možno hledati i v ostatních jménech než *-lb-*, který je v *lebka, leb*? Zde je nejlépe vidět, jak má autor pravdu, že slovozpyt a historie jazyka, která ukazuje, že nejstarší tvary těchto jmen zněly *L'ubošín, L'ubicě, L'ubeň* atd., svědomitého badatele o původu místních jmen jen zavádí a plete.

To platí i o jméně *Bezděz,* které slovozpyt odvozuje od osob. jména Bezděd. Co prý je to *bezděd*? Nic. R. 1920 prostudoval autor polohu Bezděze a shledal, že není možno, aby vrchu nebylo býval použito k signálovým účelům. *Bezděd* nemůže tedy — jak by se někdo mohl domnívati — znamenati člověka bez děda (jako *bezdětek, bezdruh* a p.), nýbrž člověka, který opatřoval a udržoval strážný oheň, ale slabě, zkrátka který *bzdil* (srov. zabzdi v kamnech a p.). Ne tedy *Bezděz* (to už je tvar »stupňovaný«), ale pův. *Bzděz.* A tak bzdili i jinde: v *Bezděkově,* ve *Zdicích* (spr. ve *Bzdicích),* ve *Zdíkově* i *Štikově,* ve *Zdechovicích* (spr. *Bzdechovicích*) atd. Tak se vyloží i jiná jména. Na př. vrch *Besedná,*

kde je Drtinova rozhledna, má se správněji jmenovati *Bezedná,* ne ovšem proto, že by to byl bezedný vrch, nýbrž zase proto, že tam bzdili a že tedy původní tvar zněl *Bzdná.* Je s podivením, že autor nepoužil tohoto svého výkladu zároveň k rozřešení záhadného slovanského jména *beseda* (choditi na besedu, besedovati), s nímž si také slovanští jazykozpytci nevědí rady. Patrně i při těch besedách lidé bzdili (rozumí se do kamen).

A konečně: Co je *Ladví?* »Záhada — dí autor — vrtající(!) hlavou už Amerlingovi. Spojoval jsem název s *Davlí;* snad přesmyčka? Až úchvatný rozhled s vrcholu a zejména dohled k Bezdězu (!) a pod. mi otevřel oči. To jméno musí souviseti se signalisačním účelem výšiny. A hle: na vrcholu stál ještě novodobý vojenský stožár s žebří (!) a lešením — rozhledna! A tak se mi ujasnil kmen *hled,* stč. *hlad,* a odtud *Hladví,* jehož náslovné *h* se otřelo. Ten kmen se pak objevil v řadě jiných jmen pomístných, i ve jméně *ledví* (na něž mne odkazovali jazykozpytci).*) Neboť staří lékaři a věštci věštili z *ledví,* t. j. z vnitřností zvířecích, na něž jediné *pohlédli.* A co je předmětem prvního zájmu, prvního *pohledění* při novorozeněti? Bylo vysvětleno tajuplné a záhadné slovo — *pohlaví* (vysutým *d*).«

Člověk zrovna trne nad hlubokomyslností a geniálností, s jakou autor řeší nejen problémy místopisného názvosloví, nýbrž i — jen tak en passant — i jiné záhady jazykozpytné. A jak prostými prostředky: je to zpravidla »buď otření nebo sesutí hlásky, vysutí a p.«**) Co by také hlásky jiného dělaly, než se otíraly nebo sesouvaly podle toho, jak intuice autorova toho žádá? A když pak povážíme, že se na tyto etymologické výklady odvážil autor podle svých vlastních slov »teprve po prostudování literatury, po četných rozmluvách a poučení odborníků i naslouchání přednáškám, jež aspoň poněkud s danými úkoly souvisely«, je ho člověku opravdu líto. Jakou to literaturu studoval, jací odborníci ho to vodili za nos, že z toho vyšly takové výklady, které by ztrhaly i Palečka na prvního aprile?

---

*) Na štěstí pro ně je autor nejmenuje.

**) Docela podle známého žertovného výkladu německého, jak něm. slovo Fuchs vzniklo z řec. alopex. Nejprve bylo z toho lopex, opex, pex (hlásky se »otíraly« a »sesouvaly«), potom »stupňováním« pex, pax, pox, pux a na konec »lautverschiebung« pux — fux. Probatum!

POSUDKY A ZPRÁVY.

ČESKÉ UČEBNICE A SLOVNÍKY PRO CIZINCE.

V poslední době se věnuje u nás veliká pozornost stud. metodám cizích jazyků. Domnívám se však, že, pokud jde o češtinu, musí nás také zajímat, zdali a jak se naší mateřštině učí jiní národové, zvláště pak na území Republiky. V této úvaze mám arci na mysli soukromé i veřejné studium češtiny především na školách německých.

Všimneme-li si jen zhruba výsledků studia češtiny u příslušníků jiných národů, nebudeme jimi nikterak nadšeni a myslím, že jimi nejsou nadšeni ani ti, již se tolik té nešťastné češtiny nadřeli. Věc vypadá asi takto: Kdo se učil jen teoreticky bez učitele a bez konversace, nesvede ve styku s Čechy dlouho nic. Teprve časem a za dobrého vedení jazykového může si osvojiti češtinu v dostatečné míře. Ještě hůře se vede těm, kdož se chtějí češtině naučit jen praktickým rozhovorem bez mluvnického základu. Takový člověk, nemá-li přímo vrozeného jazykového nadání, bude mluviti češtinou, která je nám, rodilým Čechům, hotovou trýzní. Ještě největšího úspěchu dosahují ti, kdož náležitou průpravu mluvnickou doplňují pobytem v české krajině. Ale i takový cizinec velice zhusta v českém rozhovoru dává najevo svůj nečeský původ. Užije-li nějakého slovesa méně známého, obyčejně ho užije nesprávně. Neuspokojivé výsledky studia češtiny je viděti také v překladech, pořizovaných z češtiny cizinci. Třebaže mnohé výrazové jemnosti češtiny nelze vůbec vystihnouti v jazyku cizím, zůstává v překladech mnoho krás originálu nepovšimnuto, protože si jich překladatel sám neuvědomil, nebyv do tajů jazyka náležitě zasvěcen. Zkrátka výsledky studia češtiny u cizinců nejsou k vynakládanému úsilí úměrné. Po mém soudu příčina nevězí jen v nesnadnosti češtiny, nýbrž také v nedostatečnosti učebných pomůcek.

A tu by se zdálo, že je přirozeným úkolem především něm. učitelů češtiny, vytvořiti pro své žáky co nejlepší metodu a dáti jim do rukou co nejdokonalejší učebné pomůcky. Nelze je také v té příčině viniti z netečnosti. Ale kdo jen poněkud vnikl v ducha také jiných jazyků cizích, zvláště pak t. zv. světových, dá mi zajisté za pravdu, že čeština je jazyk neobyčejně těžký. Nesnadnost našeho jazyka je způsobována dílem různými odchylkami, vzniklými z nedbalosti a nešetrnosti k němu v době pobělohorské i novotařením v době romantiky, dílem souvisí s tvarovým jejím bo-

bohatstvím a neobyčejnou vyjadřovací schopností, která nedávno nadchla K. Čapka k dojemnému projevu údivu a lásky. A tyto potíže našeho jazyka jsou takového rázu, že jsou namnoze nad síly cizího učence, jestliže nevyrostl v českém prostředí.

Za svého dlouholetého působení jako učitel češtiny u Němců všímal jsem si potíží, s kterými musili moji žáci zápasiti. Naučil jsem se posuzovati učivo se stanoviska německého žáka a snažil jsem se všemožně usnadniti mu je. Šlo mi však také o to, poznati zkušenosti německých učitelů češtiny. A proto jsem požádal redakci časopisu německých profesorů »Mitteilungen für höheres Schulwesen« o uveřejnění článku »Über die Schwierigkeit der tschechoslovakischen Sprache«, v kterém jsem probral učivo z češtiny a zjišťoval, která část české mluvnice činí asi něm. žákům největší potíže a do jaké míry dosavadní způsob vyučování těmto potížím čelí. Zvláště pak jsem ukázal na četnost českých tvarů jmenných a postavil proti nim jednoduchost tvarů slovesných. Pro velikou tvarovou rozmanitost češtiny vyslovil jsem přesvědčení, že se nelze češtině naučiti jen t. zv. metodou Berlitzovou, nýbrž že je tu nutné vzájemné doplňování teorie s praxí. Dále jsem upozornil na podivný zjev, že se Němec snáze naučí užívati správně tvarů jmenných, které jsou složitější a mají spoustu odchylek, než i jednoduchých tvarů slovesných, a jako příčinu jsem uvedl vadnou osnovu dosavadních učebnic, podle níž se české sloveso, pro jazyky slovanské tak důležité, probírá jen po stránce formální a nehledí se dostatečně k logickému jeho významu, t. j. k jeho vidu. Tento nedostatek jsem vysvětloval okolností, že mluvnice češtiny pro cizince byly napsány Čechy nebo vznikly na základě prací českých autorů, takže vyhovují více méně potřebám českých žáků, dále jsem vytkl, že tyto mluvnice podržují tradiční osnovu mluvnic jazyků západoevropských (klasických) a probírají sloveso až na konci, ačkoliv se žák při cvičení jmen neobejde bez sloves. Proto jsem pronesl v závěru mínění, že bude zapotřebí zreformovati především učebnice tak, aby si všímaly slovesa podle potřeby hned při probírání jmen a aby postupně důkladně obeznámily žáka s významovou jeho stránkou. Dále bude zapotřebí upraviti také slovníky pro Němce. Nejtrapněji působí zajisté v češtině prohřešky vznikající užitím nenáležitého vidu, a protože k správnému užívání čes. slovesa stačí úplně znalost jeho tvaru imperfektivního a perfektivního a protože dále při tvoření perfektiv anebo iterativ od perfektiv není dostatečné pravidelnosti, usoudil jsem, že bude třeba uváděti sloveso ve slovnících v obou tvarech, aby cizinec našel v nich slovesné výrazy v obou tvarech k správnému užívání nezbytných.

Na konci článku jsem vyzval německé kolegy, aby se o mých návrzích vyslovili a doplnili je svými zkušenostmi.

Má výzva měla úspěch. V půl roce přinesly »Mitteilungen« o naznačených otázkách tři články, obsahující velice cenné poznatky, z pera tří profesorů češtiny. Jejich výklady možno shrnouti asi v ten smysl, že se něm. žáci snáze naučí čes. jménu než slovesu, že slovesné tvary v češtině jsou sice jednoduché a snadné, profesoři nepovažují však za správné, zasvěcovati žáky do zvláštností slovesa souvisících s jeho videm leda až ve vyšších třídách, kdy už jejich rozum může proniknouti i vidovou stránku čes. slovesa. Zastaralost učebnic také oni potvrzují, ale nenaznačují, v čem by měla záležeti jich reforma.

Proto jsem se snažil v dalších sešitech »Mitteilungen« odůvodniti své řečené názory obšírněji. Za tím účelem jsem načrtl přehled látky, která souvisí s vidovou stránkou čes. slovesa, a zjišťoval, do jaké míry její rozsah a pravidelnost dovoluje lidskému rozumu a paměti zvládnouti ji. Ukázal jsem, že po stránce tvaroslovné není obtížné tvořiti pravá iterativa a frekventativa, že však je cizinci přímo nemožné vštípiti si v paměť ve všech jednotlivých případech tvoření perfektiv z jednoduchých imperfektiv připínáním příslušných předpon *(volati — zvolati)* a rovněž tak tvoření příslušných imperfektiv (nepravých iterativ) od slovesa perfektivního užitím vhodné přípony *(svolati — svolávati)*. Vidová stránka čes. slovesa má své těžkosti, protože je cizincům naprosto nezvyklá, ale při tom je tu aspoň ta výhoda, že jazyk nevylučuje užití tvarů rozličného vidu, jsou-li příslušné myšlenkové představy jen poněkud možné. (Mohu říci: U toho mistra jsem se *vyučil* i *učil,* podle toho, zdali zdůrazňuji více skutečnost, že učení bylo dokončeno, či prostě děj, jehož podstatou bylo učení. Podobně: Hoch *posbíral* roztroušené mince a *sebral* roztroušené mince. V prvém případě kladu důraz na opětovné zvedání peněz, v druhém mám na mysli výsledek celé činnosti.) Pro pochopení vidové stránky našeho slovesa je zajisté zapotřebí vyspělejšího úsudku, ale na počátku učení netřeba se jí vůbec zabývati; stačí, pochopí-li žák, že, chce-li v češtině vyjádřiti nějaký čas nebo způsob slovesného děje, potřebuje téměř vždy k tomu dvou slovesných forem základních, různících se od sebe podle dokonavosti děje, totiž tvaru imperfektivního a perfektivního. Toto základní rozlišení jest pro cizince nejdůležitější, neboť s ním souvisí i pouhé formální užívání slovesa. Všechny ostatní vidové kategorie českého slovesa jsou tu významu podružného (slovesa počínavá, jednodobá, trvací, opětovací, opakovací atd.) a třeba je zařaditi do některé z obou základních skupin.

Rozlišuje-li žák bezpečně slovesa dokonavá a nedokonavá, může užívati českého slovesa od samého začátku celkem správně.

Při tvoření jednotlivých časů a způsobů musí ovšem žák znáti základní pravidla o užívání perfektiv a imperfektiv: a) Imperfektivem se vyjadřuje: infinitiv po slovesech *začíti, přestati, neustávati,* přítomný čas, záporný způsob rozkazovací, ať už v tvaru přímém či infinitivním či větném, současnost ve větách významu časového, ale i tehdy, když chci naznačiti časový poměr k hlavnímu ději. b) Od perfektivního tvaru se tvoří: budoucí čas, ostatní infinitivy, kladný rozkazovací způsob (přímý i nepřímý), minulý čas, předčasnost. — Jiné výrazy slovesné tuto neuvedené, jako přechodník, příčestí, podst. jméno slovesné, podmiň. způsob a trpný rod se tvoří podle příslušné představy vzhledem k dokonavosti a podle časové souslednosti tu od perfektiv, tu od imperfektiv. c) Má-li sloveso vyjádřiti zaměstnání (cos tu dělal? kupoval jsem si na šaty) nebo naznačiti neukončenost děje vzhledem k průběhu hlavního děje (hoch se *vracel* ze školy a tu *zpozoroval,* že . . .), třeba vždycky užíti imperfektiv. Naopak se užívá perfektivního tvaru při zákazu, nezakazuje-li se slovesný děj, nýbrž zcela určitý výsledný účinek (*neřízni se! řezati* však můžeš). d) Čtvrté pravidlo se týká iterativ: Chci-li dáti na jevo, že se děj opakuje, opakoval nebo bude opakovat, užívám vždycky 1. nepravých iterativ: *přicházel* vždycky včas; 2. iterativ s příponou *-i-* a *-a-* u skupiny jednoduchých sloves, u nichž jsou tato zvláštní iterativa (pekař *nosí* housky; děti *běhají* po louce). Jinak stačí k vyjádření děje opětovaného jednoduché (nesložené) imperfektivum (já *spím* vždycky dobře). — Tato pravidla platí tak, že předchozí pravidla jsou omezována pravidly následujícími. Výjimku činí slovesa s dějem opětovaným, když mají zároveň vyjadřovati předčasnost; musí tu býti tvar dokonavý (kdykoliv mě otec *navštívil,* vždy mě napomínal k pilnosti). I tu ovšem dáváme přednost iterativu, má-li arci význam dokonavý (když jsem *zběhal* všechny lékaře, . . .).

Tvoření pravých iterativ není těžké a pochopení jich také ne, zvláště když dobře odpovídají něm. pflegen, a proto je možno výklad o jich užívání začíti už i u žáků méně pokročilých. S pravými iterativy souvisí významem frekventativa, která jsou také zcela pravidelnými odvozeninami, tvořenými příponami *-va-, -váva-* atd. od iterativ. Frekventativa a pravá iterativa znamenají děj pravidelně a trvale opětovaný (*sedávali* jsme pod okny, *spával* jsem neklidně) a také děj, který se stal před velice dávným časem (*bejvávalo,* když jsem já k vám *chodívával,* taky jsem *míval* matičku, před lety *stával* tu hrad [tentýž hrad nemohl tu stávati

častěji!]. Důležité je, že nepravá interativa mohou míti i význam nebo aspoň zabarvení snahové (*chytal* zloděje, ale nechytil, *přemlouvali* ho, aby zůstal).

Význam mnohých sloves připouští jen tvar imperfektivní; tak je tomu u sloves intransitivních, označujících tělesný nebo duševní stav anebo nějaký přírodní zjev (*ležel, zlobil* se, *pršelo*). Perfektivní tvary jsou tu možné jen vzhledem k nějakému předmětu (*rozzlobil* otce), když se přírodní zjev vztahuje k jistému podmětu (voda *zmrzla*), nebo když chci vyjádřiti zároveň větší nebo menší míru děje slovesného nebo jeho počátek (*poležeti si, naležeti se, dozlobiti se, rozpršeti se* a pod.). Podobně se má věc u sloves pohybu (*šel, nesl* vedle *rozešel se, prošel se, našel se*). Dokonavost tu nastane, užije-li se předpony, jíž jest určen směr pohybu vzhledem k jeho východisku nebo cíli (*odešel, vyšel, zašel, přišel, došel* atd.). Indiferentně se chovají k dokonavosti slovesa smyslového vnímání a sdělování myšlenek (*slyš* vedle *poslyš, pravil* vedle *řekl, budu* ti *psáti* vedle *napíši* ti).

Tak zvané historické présens musí míti présentní formu, ať už je její význam přítomný či budoucí. Užívá se toho vidu, jehož bychom užili při vypravování v čase minulém.

Pravidla označená literami a)—d) jsou nejdůležitější a jimi se třeba ve všech případech říditi. Ostatních zvláštností slovesa možno dbáti, ale není to k správnému užívání jazyka nutné. Pro porozumění českému textu, zvl. literárním dílům, jest jich znalost arci nezbytná.

Jde teď o to, zdali je cizinci možno uvedené vidové tvary rozlišovati a tvořiti. Pravá iterativa a frekventativa poznávati a tvořiti lze dosti snadno. Jednoduchá (nesložená) imperfektiva lze také snadno zjistiti, protože tu není přípony. Jakési potíže činí tu asi 50 ponejvíce jednoduchých sloves, která jsou perfektivní (*bodnouti, státi se*). Je však nad síly cizincovy tvořiti jistě a správně k jednoduchým imperfektivům příslušná perfektiva a k perfektivům s pozměněným významovým obsahem příslušná imperfektiva (nepravá iterativa). Tyto nesnáze souvisí především s velikou rozmanitostí čes. slovesných předpon, jež ne vždycky mají týž význam (*ukázati* proti *kázati* se změněným významem, *uvadnouti* proti *vadnouti* s významem pouhé dokonavosti, *utrhnouti* proti *trhnouti* s významem odluky). U jistých předpon je pozorovati značnou významovou pravidelnost, zvláště když jde o směr a míru děje, ale naprosté důslednosti ani tu není. Pro týž významový obsah bývá užito i několika předpon, jež při jednotlivých slovesech nelze zaměňovati; tak i pouhá dokonavost se vy-

jadřuje u rozličných sloves rozličnými předponami *(uviděti, zblednouti, omládnouti, zaplatiti)*. Kromě toho přísluše jí rozličné perfektivní předpony k témuž základnímu slovesu, jde-li o zvláštní významový odstín, i když je na př. v němčině příslušné sloveso stejné (*trpěti* — leiden má perfektivum: *vytrpěl* bolest, *utrpěl* škodu, *nestrpěl* nepořádku); tento zjev pozorujeme ovšem také u sloves stejnojmenných (na př. *topiti, utopiti* — ertränken, *topiti, zatopiti* — heizen). Jsou dokonce v češtině i perfektiva utvořená od zcela jiného kmene *(klásti — položiti)*. Nemenší nesnáze vznikají cizinci, má-li k perfektivům významově odlišným od jednoduchých imperfektiv utvořiti příslušné iterativum (nepravé). Toto tvoření se děje sice toliko příponami *-a-, -ě-, -va-* a *-ova-*, ale nezřídka totéž sloveso má hned příponu tuto, hned onu *(vypráv̌eti* a *vypravovati, házeti* a *odhazovati, ohýbati* a *pohybovati)*. I tu je viděti podle tříd slovesných jistou pravidelnost, ale výjimky jsou, a to dosti četné. Tak slovesa I, 7 na *-íti* tvoří iterativum příponou *-a- (zabíjeti, opíjeti se)*, ale také příponou *-va- (zahnívati, užívati)*. Kromě toho některá nepravá iterativa mají vid dokonavý *(vyházeti, skáceti, vytrhati)*, ba jsou i slovesa, která podle významu jsou buď imperfektivní nebo perfektivní *(vyznám* se ze všeho, v tom se *nevyznám)*.

Právě pokud jde o dokonavost čes. slovesa, máme při jeho úžasné tvárnosti tolik zvláštností a nepravidelností, že nelze a není ani možno žádati na cizinci, aby příslušnou látku úplně zvládl. Jak jest z příkladů právě uvedených viděti, je tato rozmanitost podmíněna obsahovou, nikoliv jen vidovou stránkou slovesa. A jako nebude nikdo žádati ani na sebe lepším znalci anglického jazyka, aby znal celé jeho slovní bohatství, tak také nemůže žádný učitel češtiny žádati na svém žákovi-Nečechovi, aby znal české sloveso nebo dokonce snad všechna česká slovesa v celém jejich významovém bohatství. Na to jsou slovníky, v nichž cizinec najde výrazy dosud neznámé. *A proto mají býti české slovníky pro cizince tak upraveny, aby v nich bylo možno najíti ty vidové tvary českých sloves, které souvisí s významovou stránkou slovesa, tedy vždy tvar imperfektivní a příslušný tvar perfektivní*, a to tím spíše, že k správnému užívání slovesa jest zapotřebí znalosti obou těchto tvarů.

Dále plyne z mé úvahy, že *vidové stránce slovesa*, jak jsem ji shrnul v pravidla nahoře uvedená, *je možno se naučiti*. Protože však české sloveso je tak důležitým prvkem naší mluvy, je zapotřebí seznamovati s ním žactvo od samého začátku, aby žák měl kdy vniknouti v jeho podstatu. Je tedy nesprávné, jestliže téměř všechny t. zv. praktické učebnice pojednávají o slovese

teprve na konci, spokojujíce se při tom jen poučením o tvoření časů a způsobů a zanedbávajíce nejkrásnější jeho stránku, vidovou a významovou, nepodávajíce namnoze ani vysvětlení o užívání vidu v jednotlivých časech a způsobech. A protože se žádná učebnice češtiny neobejde bez slovesa už při probírání jmenného tvarosloví, vzniká při dosavadní osnově učebnic v žákovi nejistota, neboť pozoruje, že tentýž slovesný výraz německý v češtině zní jednou tak, po druhé jinak, aniž ví proč (pekaři *nosí* housky, *sestra* nám *nese* svačinu, za chvíli *ponese* svačinu otci, *doneste* — *zaneste* mi zavazadla k vlaku! — Všude tu užije Němec slovesa »tragen«.)

Autoři tento nedostatek svých učebnic dobře cítí, a proto odkazují žáka v té příčině obyčejně k pozdějšímu vysvětlení, kterého však zpravidla nepodávají nebo která podávají jen v míře nedostatečné. A tak mívá tato vada v osnově za následek, že žáci, nemají-li opory v českém prostředí, pozbývají chuti k dalšímu studiu. Ba i ti, kteří přes vzpomenuté potíže v učení vytrvají, nebývají s výsledkem své námahy spokojeni, protože jsou v užívání slovesa, zvláště dotud jim neznámého, nejisti. Mluví česky neradi, pozorujíce, že se Čechové nad jejich slovesy nesprávně užívanými pozastavují (*budu* jeti s vámi, *kde* je vaše paní? *koupí* v obchodě večeři.) Cizinec, který se učil češtině podle dosavadních praktických učebnic — po Trávníčkově Studii o čes. vidu slovesném sotva sáhne a Smetánkova Tschechische Grammatik mu bude asi málo »praktická« —, ten nepochopí nikdy dokonale umělecké krásy našich nejvýznačnějších literárních děl, utajené po výtce právě v českém slovese, a překlady pořízené z češtiny cizinci vypadají podle toho. Naproti tomu vzbudila by vhodná reforma učebnic právě pro výrazové krásy českého slovesa zájem žáků, skýtala by jim důkladnějším poučením o slovese zcela nový duševní požitek, na který němečtí kolegové v svých článcích nenadarmo upozorňují, a žák by měl už na začátku studia možnost, svobodně a jistě a bez pohoršení pro české okolí prakticky užíti toho, čemu se dosud naučil. Budou-li pak slovníky podle mého doplněny po stránce dokonavosti sloves, bude studium češtiny cizincům neobyčejně usnadněno.

To jsou asi myšlenky, které jsem se snažil objasniti v posledním čísle »Mitteilungen«. Nevím, jak se k mému návrhu němečtí kolegové zachovají. Bude třeba čekat. Považoval jsem však za nutné, seznámiti s věcí i kolegy české, aby také oni mohli podle svých zkušeností říci o ní své mínění. Že i u nich zájem o věc bude, o tom nikterak nepochybuji.

J. Hradil.

HOVORNA.

BUICK-ZÁVODY (J. P.) z inserátu Lidových novin, *Lafourie-lampy* z úředního listu ředitelství stát. drah v Olomouci, *Kema-závody* a pod. výrazy, které se v poslední době šíří v tisku rychlostí úplavice, jsou zase jen otrocké napodobeniny německých složenin »Buik-Werke, Lafourie-Lampen« a pod. Žádný Čech tak nemluví. Je-li vlastní jméno jménem vlastníka, zakladatele, vynálezce a p., je tu na místě přivlastňovací přídavné jméno: říkáme *Škodovy závody* (Škoda - Werke), ne »Škoda - závody«, *Mausrova puška,* ne »Mauser - puška« a p., a tedy máme psáti také (snad) *Buickovy* závody, *Lafouriova* lampa. Je-li vlastní jméno jménem výrobku, podniku (nyní to bývá často zkratka firmy) a p., vyjadřujeme se týmž způsobem, jako když říkáme *hotel Bristol, šampaňské Château-Lafitte;* tedy *vyssavač Lux, továrna Elka, závody Kema, elektroměry Volt-Watt* a p.

KAŠE (J. P.), z pův. *kas-ja,* je slovo obecně slovanské a podle výkladu Zubatého (v Arch. f. slav. Phil. 16, 395, srov. Berneker, Slav. etym. Wtb. 493) souvisí s litevským slovesem *kósziu, kószti,* lotyšským *kâšu, kâst* = ceditì, procezovati.

NÁDENKA (G. H.). Slovo *nádenka* uvádí Kott 6 *(náděnka)* z Bartoše jako slovo žijící na jihovýchodní Moravě s významem ‚nádeničina'.Je to tedy slovo lidové a je utvořeno příponou *-ka,* významu zpodstatňovacího, z příd. jména *nádenní* (ve výsl. *nádení*), tak jako je z *jelení* podst. jm. *jelenice* (= kůže jelení) n. *jelenka* (= jelení houba) a p. Podle toho, jaká představa při zpodstatňování příd. jména tane mluvícímu na mysli, může míti podst. jméno rozličný tvar i význam. Nádenní dělník je *nádenník* (vyslovováno a psáno *nádeník*), nádenní mzda je *nádenka* (slc. náděnka). Znamená-li někde *nádenka* zaměstnance přibírané k práci na den, nabylo slovo *nádenka* svého tvaru i významu patrně jako opositum k slovu *čeládka,* s nímž se vyskytuje často pospolu: čeládka jsou zaměstnanci stálí, nádenka dělníci nádenní. O správnosti tvoření nemůže býti pochybnosti; spisovné ovšem slovo *nádenka* není.

ŽÁDATI (J. D.) mívalo vedle osobního akusativu v jazyce starším (ještě v BKral. pravidlem) genitiv. V novější češtině je za to vazba *žádati koho zač* (Eugen žádal za větší sumu Jir., Sp. 13, 72) anebo *žádati koho oč* (na ta slova se všichni od stolu zdvihli a žádali Vítka o vysvětlení Němc., Sp. 5, 108 a j.). Správné jsou vazby obě; *žádati zač* je obecnější.

Odpovědný redaktor: Václav Ertl.

Tiskli Neuber, Pour a spol. v Praze-I., Bílkova ul. 17.